

بررسی وضعیت تدریس زبان انگلیسی

دوره‌ی متوسطه و روش‌های بهبود آن در شهرستان نجف‌آباد از نظر دبیران زبان این شهرستان

« جهانگیر محمدی - رضوان رشیدی »

مقدمه :

محدودیت‌های مالی و کمبود نیروی انسانی واجد شرایط وجود دارد ، لازم است در ارائه و معرفی شیوه‌های مختلف آموزش زبان تجدید نظر به عمل آید تا از این طریق بتوان شیوه‌های متداول و پذیرفته شده و علمی را در قالب امکانات هر کشور یا منطقه آموزشی قابل ارائه و اجرا ساخت (۱۰).

در بررسی پژوهش‌هایی که در رابطه با زبان انگلیسی در کشور ایران انجام گرفته ، چنین به نظر می‌رسد که کمتر به مسأله‌ی مهم روش‌ها و تکنیک‌های آموزش زبان پرداخته شده است . هنگامی که صحبت از تدریس زبان خارجی به میان می‌آید ، مهم‌ترین مسأله‌ی که مطرح می‌شود این است که زبان خارجی را مطابق با چه اصول و روش‌هایی باید تدریس نمود ؟ آیا برای تدریس زبان باید تنها یک روش را به کار برد ؟ آیا با توجه به قسمت‌های مختلف آموزش یک درس زبان باید برای یاد دادن هر قسمت، از روش به‌خصوصی استفاده کرد ؟ نظریه‌های رفتارگرایان ، یا به‌کار بستن فنون و

از قرون گذشته زبان‌شناسان در پی یافتن شیوه‌ها و روش‌هایی بوده‌اند که با توجه به اهداف زبان‌آموزان بتوانند آنان را در یادگیری زبان یاری نمایند . تحقیقات و مطالعات زبان‌شناسان سبک‌های مختلفی را پدید آورده است که می‌توان به موارد ذیل اشاره نمود :

۱- شیوه‌های مبتنی بر روابط متقابل شخصی (۱)

۲- شیوه‌های بافتی (۲)

۳- شیوه‌ی کدآموزی شناختی (۳)

۴- شیوه‌ی مؤثر انسانی (۴)

۵- شیوه‌ی درک مطلب (۵)

۶- روش ترجمه‌ی دستور زبان (۶)

۷- روش مستقیم (۷)

۸- روش شنیداری گفتاری (۸)

از روش‌های یاد شده سه روش ترجمه‌ی دستور زبان ، روش مستقیم و روش شنیداری - گفتاری کاربرد فراوانی در کشورهای مختلف هم‌چنین کشور ایران پیدا کرده است .

مروری بر گذشته و نیز تحول آموزش زبان می‌تواند مبنایی برای ابداع و پیش‌نهادهای روش‌های نوین گردد . اکثر متخصصین زبان در حال حاضر شیوه‌ی تمرینات ساختاری بدون تفکر (۹) و تکرار کسالت‌آور روش شنیداری - گفتاری را مورد انتقاد قرار داده و یا ادعاهای روش دستور ترجمه را در خصوص فراهم آوردن امکان ، برای بروز فعالیت‌های فکری به‌دیده‌ی تمسخر می‌نگرند. با نگاهی به گذشته درمی‌یابیم که در شیوه‌های آموزش زبان اشکالات و کمبودهای آشکاری وجود داشته است . در کشورهای که

1 - Interpersonal

2 - Situational approach

3 - Cognitive approach

4 - Affective approach

5 - Comperhension based approach

6 - Grammar translation method

7 - Direct

8 - Audio lingual method

9 - Mindless pattern drills

۱۰ - پرویز بیرجندی و همکاران، روش تدریس انگلیسی دوره‌ی

دبیرستان، تهران: چاپ و نشر ایران، ۱۳۷۳ .

روش‌هایی که نظریه‌پردازان شناختی ارائه داده‌اند، کدامیک می‌تواند ما را به اصول جامع‌تری در آموزش زبان خارجی رهنمون شود؟

روش :

روشی که برای اجرای این پژوهش انتخاب شده است، روش توصیفی از نوع پیمایشی است. از آن‌جا که در پژوهش حاضر داده‌های لازم را به‌منظور اتخاذ تصمیم مناسب جمع‌آوری می‌نماییم و واقعیت‌های موجود را مورد بررسی قرار می‌دهیم، هم‌چنین به‌دنبال گردآوری اظهارات پاسخ‌گویان بوده و دخل و تصرفی در آن‌ها نکرده‌ایم. پس تحقیق از نوع تحقیقات توصیفی و در زمره تحقیقات پیمایشی است.

جامعه‌ی آماری، نمونه و روش نمونه‌گیری :

جامعه‌ی مورد نظر در این تحقیق دبیران مرد و زن زبان انگلیسی شهرستان نجف‌آباد در سال ۱۳۷۹ می‌باشد، که ۳۳ نفر زن، ۲۷ نفر مرد و در کل ۶۰ نفر را شامل می‌شود. به‌علت کم بودن جامعه‌ی مورد تحقیق برای اجرای پرسشنامه نمونه‌گیری انجام نشده است و تمام جامعه‌ی مورد نظر زیر پوشش تحقیق قرار گرفته است.

جهت مشاهده‌ی کلاس‌های دبیران به‌علت محدودیت زمانی تعداد ۱۰ نفر دبیر مرد و ۱۰ نفر دبیر زن با توجه به‌متغیرهای جنس، سابقه‌ی تدریس و میزان تحصیلات به‌صورت طبقه‌ای متناسب با حجم و تصادفی ساده به‌قرار ذیل انتخاب شدند :

از زمان رسمیت یافتن آموزش زبان (انگلیسی) در بین دروس آموزشی دوره‌ی راهنمایی و دبیرستان، بسیاری از زبان‌شناسان و دبیران زبان در پی یافتن سبک‌هایی بوده‌اند تا به‌کمک آن زبان‌آموزان قادر شوند به‌راحتی زبان انگلیسی را فراگیرند. مطلب بسیار مهمی که اکثر دبیران و آموزش‌دهندگان زبان به‌آن اذعان دارند این است که یاد دادن زبان با یک شیوه و سبک، بسیار مشکل و گاهی غیر ممکن است. این عده اعتقاد دارند که تدریس فرایندی است که از نقطه‌ی شروع تا انتهای آن باید با توجه به‌متغیرهایی مانند: مکان، زمان، جنسیت دانش‌آموزان، پایه‌های تحصیلی و ... شیوه‌ها و تکنیک‌های مختلفی را به‌کار برد تا از این طریق آموزش و یادگیری زبان سهل‌تر شود. در این خصوص تحقیق حاضر با عنوان بررسی وضعیت تدریس زبان انگلیسی دوره‌ی متوسطه و روش‌های بهبود آن انجام گرفته است که به‌اختصار به‌این طرح پژوهشی و نتایج آن اشاره می‌شود :

در این پژوهش قصد بر آن بود که شیوه‌های مورد استفاده‌ی دبیران، پراستفاده‌ترین آن‌ها، موانع و مشکلات موجود در اجرای شیوه‌ها و راه‌های برطرف کردن آن موانع مورد بررسی قرار گیرد. در ضمن پژوهش حاضر سعی بر آن داشته که ارتباط احتمالی بین جنسیت، مدرک تحصیلی و سابقه‌ی تدریس دبیران زبان در

درجات	لیسانس		فوق لیسانس		۱۰-۰		۲۰-۱۰		۳۰-۲۰	
	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن	مرد	زن
تعداد کل	۲۵	۳۰	۲	۳	۵	۱۸	۱۵	۱۳	۷	۲
درصد سهم در جامعه	۹۳٪	۹۱٪	۷٪	۹٪	۱۹٪	۵۴٪	۵۵٪	۴۰٪	۲۶٪	۶٪
تعداد سهم در نمونه	۹	۹	۱	۱	۲	۵	۵	۴	۳	۱

جدول : توزیع فراوانی دبیران در جامعه و نمونه‌ی تحقیق

ابزارهای اندازه‌گیری :

برای جمع‌آوری اطلاعات در این پژوهش از دو ابزار استفاده

شده است :

الف - چک لیست مشاهده : برای تهیه‌ی سؤالات چک

لیست ابتدا منابعی که در این زمینه وجود داشت مورد مطالعه قرار گرفت. هم‌چنین با تعدادی از دبیران با تجربه‌ی زبان مصاحبه و تعدادی از تکنیک‌های موجود در تدریس زبان که به‌کارگیری آن‌ها در یک فرآیند تدریس موجب بازخورد مثبت خواهد شد انتخاب شدند. این تکنیک‌ها در یک چک لیست به‌ترتیب اجرا در یک تدریس فهرست‌بندی و توسط دو نفر متخصص زبان که خود تجربه‌ی تدریس داشتند در دو جلسه به‌طوری که کلیه‌ی قسمت‌های یک درس (درک مطلب، لغات و گرامر) مشاهده شود، تکمیل شدند. نوع سؤالات بسته پاسخ بوده و طیف پاسخ دهی نیز لیکرت می‌باشد.

ب - پرسشنامه: سؤالات پرسشنامه از چند قسمت تشکیل شده است. ابتدا تعدادی از همان تکنیک‌های موجود در چک لیست انتخاب و جهت مقایسه با هم در پرسشنامه نیز آورده شدند. قسمت دیگر ۱۶ سؤال در مورد موانع موجود در اجرای شیوه‌های تدریس و قسمت آخر نیز ۱۰ سؤال در مورد راه‌هایی که وضعیت کنونی را بهبود بخشد، انتخاب و در پرسشنامه آورده شدند. سؤالات پرسشنامه بسته پاسخ بوده و طیف پاسخ‌دهی به آن‌ها از نوع لیکرت می‌باشد.

روایی چک لیست و پرسشنامه: از آن‌جا که در این پژوهش از سؤالات استاندارد استفاده نشده و منبع سؤالات خود ساخته می‌باشد، سؤالات چک لیست و پرسشنامه بعد از تهیه توسط ناظر محترم، بعضی از دبیران زبان و استادان این رشته مورد بازدید قرار گرفت و بازبینی‌هایی در آن‌ها انجام شد و به این شکل سؤالات چک لیست و پرسشنامه از روایی ظاهری برخوردار شده است.

اعتبار چک لیست: جهت اعتباریابی سؤالات چک لیست هر دو مشاهده گر در یک کلاس حضور یافتند تا در یک موقعیت چک لیست را تکمیل نمایند و مشخص شود تا چه حد نظرات دو مشاهده‌گر نزدیک به هم می‌باشد. بعد از بررسی سؤالات چک لیست، مشخص شد که تقریباً نظرات آن‌ها ۹۵٪ نزدیک به هم می‌باشد و تنها احتمال ۵ درصد خطا وجود دارد.

اعتبار پرسشنامه: جهت اعتباریابی پرسشنامه، آن را در یک نمونه‌ی کوچک به‌صورت آزمایشی اجرا کردیم، سپس داده‌های به‌دست آمده را به‌صورت تک تک سؤالات و کل سؤالات مورد تجزیه و تحلیل قرار دادیم.

تجزیه و تحلیل پرسشنامه‌ی آزمایشی با استفاده از فرمول

آلفای کرونباخ صورت گرفت که ضریب به‌دست آمده در فاصله‌ی اطمینان ۵ درصد ۰/۹ می‌باشد که در تحقیقات پیمایشی ضریب بالایی از اعتبار را نشان می‌دهد. (۱)

روش تحلیل داده‌ها: بعد از جمع‌آوری، داده‌ها ابتدا چک لیست‌های مشاهده به‌این صورت مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفتند:

طیف سؤالات که از پنج سطح خیلی کم، کم، متوسط، زیاد و خیلی زیاد تشکیل شده است به ترتیب به ۱ تا ۵ طبقه عددی تبدیل و در تجزیه و تحلیل توصیفی برای هر سؤال، جداگانه شاخص‌های گرایش مرکزی و هم‌چنین شاخص‌های پراکندگی محاسبه شدند. در سؤالات پرسشنامه چون کل جامعه‌ی تحقیق زیر پوشش قرار گرفته بود، فقط از آمار توصیفی استفاده شد. با استفاده از سؤالات چک لیست مشاهده و سؤالات پرسشنامه، به‌سؤالات اول تا پنجم تحقیق حاضر جواب داده شد.

جهت استنباطی نمودن سؤالات چک لیست مشاهده و جواب‌گویی به سؤال پنجم تا هفتم تحقیق حاضر، ابتدا داده‌های حاصل شده از چک لیست مشاهده با استفاده از آزمون کلموگراف - اسمیرنف مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت که نتایج حاکی از این بود که داده‌های حاصله از توزیع نرمال برخوردار می‌باشند.

f در سؤال پنجم و ششم تحقیق، جهت معنادار یافتن جنس و استفاده از شیوه‌ها هم‌چنین استفاده از شیوه‌های زبان، از آزمون استفاده شده است و برای مشخص شدن این که کدام جنس بیشتر استفاده می‌نمایند از آزمون شفه استفاده شد.

برای سؤال هفتم از آن‌جا که سابقه و جنسیت از یک طرف و هم‌چنین استفاده از راه‌کارهای تدریس زبان از سوی دیگر به‌عنوان متغیر چند سطحی مطرح بودند، از آزمون f تحلیل واریانس استفاده شد.

شیوه‌های اجرا و مراحل انجام پژوهش:

در این پژوهش ابتدا یک مطالعه‌ی کتابخانه‌ای از کلیه‌ی منابع اعم از ترجمه شده و نشده، تحقیقات انجام شده و مصاحبه با کارشناسان این رشته، روش‌ها و تکنیک‌های موجود در تدریس زبان انگلیسی استخراج شد و نظریه‌هایی که در این زمینه وجود دارد،

$$a = \frac{k}{k-1} \left(1 - \frac{S_i}{St} \right) \quad a = \frac{41}{40} \times 1 - \frac{37/19}{308/46} = 90\% - 1$$

فیش برداری و پس از گزینش در فصل دوم نگاشته شد.

بعد از جمع‌آوری اطلاعات کلی، با توجه به اهداف تحقیق، سوالات چک لیست مشاهده تنظیم شد. جهت جمع‌آوری اطلاعات از طریق مشاهده، دو نفر (۱ نفر مرد و ۱ نفر زن) که خود سابقه تدریس داشتند و در این زمینه تخصص داشتند انتخاب شدند و قبل از انجام مشاهده یک جلسه توجیهی و هماهنگی تشکیل شد تا اصول کلی به آنان ارائه و سوالاتشان جواب داده شود. مشاهده‌گران در دو جلسه به‌طوری که تمامی سوالات چک لیست را مشاهده و تکمیل نمایند در کلاس دبیران با توجه به برنامه‌ی کلاسی آموزشگاه و با عنوان کارورز (جهت خنثی نمودن اثر مشاهده‌گر در کلاس) حضور یافتند. فاصله‌ی حضور مشاهده‌گران در کلاس نیز یک جلسه بعد از جلسه‌ی اول مشاهده بوده است.

سوالات پرسشنامه نیز توسط مجری و یکی دیگر از همکاران به‌صورت حضوری در مواقع فراغت همکاران دبیر زبان به‌آن‌ها تحویل و همان موقع تکمیل شدند. بعد از تجزیه و تحلیل اطلاعات جمع‌آوری شده ابتدا وضعیت تدریس زبان مشخص شد. سپس موانعی که جهت اجرای روش‌ها مشکل‌آفرین هستند تعیین و در آخر راه‌حلهایی جهت بهبود وضعیت تدریس زبان انگلیسی ارائه شد.

نتایج:

بعد از تجزیه و تحلیل داده‌ها نتایج ذیل به‌دست آمده است:

- ۵۰ درصد دبیران جهت شروع درس جدید در فراگیران ایجاد آمادگی می‌نمایند.
- ۵۰ درصد دبیران برای تدریس، طرح درس مدون دارند.
- ۵۰ درصد دبیران جهت شروع درس جدید با مطالب تدریس شده‌ی قبل ارتباط برقرار می‌کنند.
- جهت تدریس لغت جدید درس، ۵۵ درصد از زبان فارسی، ۲۵ درصد از زبان انگلیسی، ۲۵ درصد از روش استقرایی و ۶۵ درصد از روش قیاسی استفاده می‌نمایند.
- جهت تدریس خواندن، ۳۰ درصد از زبان فارسی، ۲۵ درصد از زبان انگلیسی، ۷۰ درصد از روش استقرایی و ۱۰ درصد از روش قیاسی استفاده می‌نمایند.
- جهت تدریس نکات دستوری، ۴۵ درصد از زبان فارسی، ۲۰

درصد از زبان انگلیسی، ۳۵ درصد از روش استقرایی و ۳۵ درصد از روش قیاسی استفاده می‌نمایند.

- ۶۵ درصد دبیران در جریان یاددهی - یادگیری، فراگیران را مشارکت می‌دهند.

- ۵۰ درصد دبیران در جریان تدریس به‌فراگیران فرصت ابراز عقیده می‌دهند.

- ۶۰ درصد دبیران به‌صورت مؤثر به‌سوالات شاگردان جواب می‌دهند.

- ۶۰ درصد دبیران از تمرینات مکانیکی و ۳۵ درصد از تمرینات معنی‌دار استفاده می‌نمایند و ۴۰ درصد توانایی تبدیل تمرینات مکانیکی به‌معنی‌دار را دارند.

- ۴۵ درصد دبیران به‌تلفظ و ۸۰ درصد به‌محتوای آموزشی تسلط دارند و ۷۵ درصد آنان قدرت بیان خوبی دارند.

- ۱۵ درصد فعالیت‌های گروهی، ۲۵ درصد فعالیت‌های تکمیلی، ۱۰ درصد از بازی و سرگرمی و ۲۰ درصد از مثال‌های با مزه و خنده‌دار جهت یادگیری بهتر استفاده می‌نمایند.

- ۴۰ درصد دبیران ارزشیابی تشخیصی، ۵۰ درصد ارزشیابی تکوینی و ۲۵ درصد ارزشیابی پایانی به‌عمل می‌آورند.

هم‌چنین تنها ۵ درصد دبیران از فراگیران می‌خواهند که آموخته‌های خودشان را در موقعیت جدید به‌کار ببرند و هیچ دبیری نیز فراگیران را به‌فعالیت‌های جانبی تشویق ننموده است.

نتایج ذکر شده نشان می‌دهد که تنها ۲۰ درصد تکنیک‌های آزمون شده بالاتر از ۵۰ درصد توسط دبیران به‌کار گرفته می‌شود و ۸۰ درصد تکنیک‌های دیگر در حد ۵۰ درصد و پایین‌تر از آن به‌کار برده شده‌اند.

طبق نتایج به‌دست آمده ۸۰ درصد دبیران به‌محتوای آموزشی مسلط می‌باشند و ۷۵ درصد قدرت بیان خوبی را دارا هستند، ولی تنها ۴۵ درصد از آنان به‌تلفظ انگلیسی تسلط دارند و شاید علت این که تنها ۲۵ درصد از دبیران در فرایند تدریس از زبان انگلیسی استفاده می‌نمایند، همین عدم تسلط به‌زبان گفتار و تلفظ باشد. از طرف دیگر این عدم تسلط خود می‌تواند در نتیجه‌ی عدم کاربرد زبان انگلیسی در کلاس و ضعیف شدن مهارت مکالمه است که خودناشی از کمبود وقت می‌باشد.

۷۹/۷۹ درصد دبیران از عدم هماهنگی ساعات تدریس با حجم

مطالب درسی موجود اظهار نارضایتی می‌نمودند و این کمبود ساعت به‌دبیر اجازه‌ی صحبت کردن به‌انگلیسی را نمی‌دهد زیرا در آن صورت دبیر احتیاج به‌زمان بیشتری برای تفهیم مطالب به‌دانش‌آموزان دارد .

از سوی دیگر این کمبود وقت برای شیوه‌های دیگری هم که توسط دبیران کمتر به‌کار گرفته شده ، مؤثر می‌باشد . برای مثال : عدم استقبال از فعالیت‌های گروهی ، بازی و سرگرمی ، مثال‌های کافی و جالب توجه می‌توانند ناشی از همین امر کمبود وقت باشد . از سوی دیگر تعداد زیاد دانش‌آموزان برای کلاس‌های زبان که طبق نتایج ۹۴/۷۷ درصد می‌باشد به دبیر امکان استفاده از فعالیت‌های گروهی ، تکمیلی ، بازی و سرگرمی را نمی‌دهد . همچنین تعداد زیاد دانش‌آموزان و ساعات کم اختصاص یافته به درس زبان و عدم هماهنگی اهداف کتاب و اهداف زبان‌آموزی دانش‌آموزان ۸۵/۳۴ درصد و نوع آزمون‌ها ، منجر به‌عدم انگیزه در دانش‌آموزان شده است و شاید رقم ۹۴/۴۳ درصد عدم انگیزه تا حد زیادی به‌خاطر همین عوامل باشد . این عدم انگیزه‌ی دانش‌آموز منجر به بی‌علاقه‌گی معلم و عدم تلاش او در به‌کارگیری روش‌های فعال تدریس می‌شود . همچنین دانش‌آموزان نیز به‌خاطر عدم انگیزه‌ی کافی ، علاقه به استفاده از آموخته‌های خود در موقعیت‌های جدید و یا واقعی نشان نمی‌دهند .

بنابراین با در نظر گرفتن این مسایل تنها ۲۰ درصد تکنیک‌های مورد نظر در این پژوهش ، بیشتر از ۵۰ درصد توسط دبیران استفاده شده است و ۸۰ درصد شیوه‌های دیگر کمتر به‌کار برده شده‌اند .

در مورد ارزشیابی نیز از ارزشیابی تکوینی بیشتر از انواع دیگر ارزشیابی استفاده شده است ، که آن هم در حین فرایند تدریس بود و شاید کمی وقت مانع از ارزشیابی تشخیصی و ارتباط دادن مطالب جدید به آموخته‌های قبلی می‌شود . البته تعداد دانش‌آموزان هم در این مورد بی‌تأثیر نمی‌باشد .

برای تمرینات مکانیکی نیز نسبت به تمرینات معنی‌دار وقت کمتری لازم است و در ضمن آمادگی و طراحی قبلی کمتری نیاز می‌باشد و شاید به‌همین دلیل دبیران بیشتر از تمرینات مکانیکی استفاده می‌کنند .

عدم آگاهی و اطلاع از یک طرف ، عدم وجود امکانات کافی کمک

آموزشی از سوی دیگر ، عدم آشنایی مدیران و مسؤولین آموزشی و اداری از اهمیت و نقش به‌کارگیری این وسائل در امر تدریس و فراگیری درس زبان و عدم انگیزه‌ی کافی دانش‌آموزان باعث عدم علاقه و استقبال دبیران در سود جستن از این وسائل که نقش انکارناپذیری را در امر آموزش زبان‌های خارجی دارند ، گشته است . با وجود کتاب‌های کمک درسی مختلف در بازار ، باز هم نیاز به تهیه‌ی یک سری کتاب‌هایی که حالت کلیشه‌ای و تجاری نداشته باشند و پیوسته مطالبی در زمینه‌ی مرتبط با محتوای کتاب‌های درسی را ارائه نمایند ، حس می‌شود ، شاید تهیه‌ی یک سری کتاب به‌عنوان کتاب یا فعالیت‌های تکمیلی بتواند حداقل برای دانش‌آموزان فعال‌تر مفید واقع شود .

در نتایج ذکر شده میزان استفاده‌ی دبیران از تکنیک‌های آموزشی آورده شد ، در این قسمت به‌موانع و مشکلاتی که در انجام روش‌ها و تکنیک‌های ارائه شده وجود دارد ، می‌پردازیم .

دبیران زبان انگلیسی این شهرستان تعداد زیاد دانش‌آموزان را به میزان (۹۴/۷۷ درصد) ، عدم انگیزه‌ی لازم در دانش‌آموزان را (۹۴/۴۳ درصد) ، عدم هماهنگی بین روش‌های تدریس دوره‌ی راهنمایی با دوره‌ی متوسطه را (۸۶/۵۲ درصد) ، کمبود فیلم‌های آموزشی مربوط به کتاب‌های درسی را (۸۶/۳۵ درصد) ، عدم هماهنگی اهداف کتاب‌های زبان با اهداف یادگیری دانش‌آموزان را (۸۵/۳۴ درصد) ، عدم آگاهی مسؤولین مستقیم دوره‌ی متوسطه آموزش و پرورش اداره مربوطه از تکنیک‌های موجود در تدریس زبان را (۸۲/۸۲ درصد) ، عدم هماهنگی ساعات تدریس زبان با حجم کتاب‌های موجود را (۷۹/۷۹ درصد) ، شکل آزمون سراسری دانشگاه‌ها را (۷۷/۰۹ درصد) ، عدم آگاهی والدین از روش‌های مورد استفاده‌ی دبیران زبان را (۷۴/۵۷ درصد) ، محتوای کتاب‌های درسی را (۶۲/۴۵ درصد) ، نوع آزمون رایج در درس انگلیسی را (۶۲/۲۸ درصد) و عدم هماهنگی در سطح علمی دانش‌آموزان با سطح علمی کتب زبان را به‌میزان (۵۵/۸۸ درصد) ، از موانع و مشکلات اجرای شیوه‌های تدریس زبان دانسته‌اند .

هم‌چنین کمبود کتاب‌های کمک درسی مناسب را (۴۵/۱۱ درصد) ، عدم آگاهی مدیر آموزشگاه را (۴۵/۴۵ درصد) ، عدم اطلاع دبیر از انواع تکنیک‌های تدریس زبان را (۴۲/۹۲ درصد) و عدم استقبال و علاقه‌ی دبیر در استفاده از وسائل کمک آموزشی را

به میزان (۴۰/۵۶ درصد) از موانع و مشکلات اجرای شیوه‌های تدریس زبان دانسته‌اند .
آنچه که از نتایج بالا مشخص است بیان‌کننده‌ی این مطلب است که اجرا نکردن و یا کمتر اجرا نمودن بعضی از تکنیک‌های تدریس زبان نشأت گرفته از موانع یاد شده است . در این جا این سؤال مطرح است که آیا مرتفع نمودن مشکلات و موانع موجود میسر است؟

در قسمت آخر پرسشنامه که سؤالاتی را در زمینه‌ی شیوه‌های عملی برطرف نمودن موانع و مشکلات، هم‌چنین بهبود وضعیت تدریس زبان را دربر می‌گیرد ، نتایج ذیل حاصل شده است :
۸۸/۷۷ درصد از دبیران تشکیل کلاس‌های ضمن خدمت و دعوت از اساتید مجرب جهت آشنا نمودن دبیران با تکنیک‌های تدریس زبان انگلیسی را یکی از شیوه‌های عملی بهبود وضعیت تدریس زبان دانسته‌اند .

۸۵/۰۵ درصد از دبیران استفاده از وسائل مختلف کمک آموزشی را یکی از راه‌های عملی بهبود وضعیت تدریس زبان دانسته‌اند .

تشکیل جشنواره‌ها و سمینارهایی در جهت ارائه تدریس‌های موفق در زمینه‌ی به‌کارگیری بهترین تکنیک‌ها، راه حل عملی دیگری است که به‌میزان ۸۲/۴۸ درصد جهت بهبود وضعیت تدریس زبان مناسب است .

۸۲ درصد از دبیران جمع‌آوری بهترین تجربیات و تکنیک‌های تدریس زبان توسط سرگروه‌های درسی و ارائه در جلسات عمومی را یکی از شیوه‌های عملی جهت بهبود وضعیت تدریس زبان دانسته‌اند .

۷۵/۴۱ درصد از دبیران معرفی کتاب‌های مفید و برگزاری آزمون‌های ضمن خدمت را یکی از شیوه‌های عملی جهت بهبود وضعیت تدریس زبان دانسته‌اند .

۷۲/۵۶ درصد از دبیران آشنا نمودن مسئولین آموزشی ادارات و مدیران مدارس نسبت به روش‌های جدید تدریس زبان را یکی از شیوه‌های عملی جهت بهبود وضعیت تدریس زبان دانسته‌اند .

۷۰/۰۲ درصد از دبیران آشنا نمودن دبیران زبان را با طرح اقدام‌پژوهی یا معلم پژوهنده جهت آزمایش تکنیک‌های گوناگون در کلاس و انتخاب بهترین تکنیک‌ها را یکی از شیوه‌های عملی جهت

بهبود وضعیت تدریس زبان دانسته‌اند .

۶۲/۹۲ درصد از دبیران شناسایی موفق‌ترین دبیران زبان و برنامه‌ریزی جهت مشاهده‌ی تدریس آن‌ها را یکی از شیوه‌های عملی جهت بهبود وضعیت تدریس زبان دانسته‌اند .
فراخوان مقاله پیرامون تکنیک‌های تدریس زبان و اشتراک و مطالعه‌ی مجلات رشد زبان نیز به ترتیب ۴۱/۷۴ و ۴۰/۶۳ درصد به‌عنوان راه حل عملی انتخاب شده‌اند.

در قسمت دیگری از این پژوهش به‌سؤالات پنجم تا هفتم پرداخته شده است که نتایج زیر به‌دست آمده است :

- بین دبیران مرد و زن در استفاده از شیوه‌های آموزشی زبان فقط در سؤالات ۶ ، ۲۳ ، ۲۵ ، ۳۰ و ۳۲ تفاوت معنی‌داری وجود دارد . نتایج معنی‌دار بودن سؤالات فوق حاکی از این است که زنان نسبت به مردان به‌محتوای آموزشی تسلط بیشتر داشته و در کلاس قدرت بیان بهتری دارند ، هم‌چنین در مورد تلفظ صحیح مهارت کافی را دارا هستند . مهارت در تلفظ باعث شده است که از زبان انگلیسی نیز بیشتر استفاده نمایند . تسلط به‌محتوای آموزشی باعث می‌شود که در ارائه تمرینات ، از تمرینات معنی‌دار استفاده نمایند و دانش‌آموزان را در فعالیت‌های گروهی شرکت دهند . هم‌چنین با توجه به این که به‌کل محتوا تسلط دارند ، راه‌هایی را که باعث سهولت یادگیری زبان‌آموزان می‌شود را به‌خوبی می‌شناسند . از جمله با استفاده از فعالیت‌های یادگیری تکمیلی دانش‌آموزان را نسبت به مطالعه‌ی مطالب تدریس شده علاقه‌مند می‌نمایند . نکته‌ی دیگر ، توجه زنان در برقراری ارتباط عاطفی با زبان‌آموزان دختر است که این عاملی می‌شود تا زنان بیشتر از مردان در آموزش خود از بازی و سرگرمی استفاده نمایند . تکنیک دیگری که در این پژوهش زنان بیشتر از مردان از آن بهره‌گرفته‌اند استفاده از ارزشیابی پایانی است . مهم‌ترین دلایل استفاده‌ی بیشتر این تکنیک نیز به‌تسلط به‌محتوای آموزشی برمی‌گردد و این باعث می‌شود که از وقت به‌نحو مطلوب استفاده نمایند و زمان‌بندی صحیحی نسبت به آن داشته باشند. استفاده‌ی درست از زمان این امکان را به‌دبیران می‌دهد تا بتوانند فرصتی را برای ارزشیابی پایانی اختصاص دهند .
- بین مدرک تحصیلی دبیران مرد و زن در استفاده از شیوه‌های آموزش زبان تفاوت معنی‌داری وجود ندارد .

● بین سابقه‌ی تدریس دبیران مرد و زن در استفاده از شیوه‌های آموزش زبان تفاوت معنی‌داری وجود دارد .

از جمله پیش‌نهادهای مطرح شده در زمینه‌ی برطرف ساختن موانع و مشکلات در به‌کارگیری شیوه‌های مختلف تدریس استفاده از اساتید مجرب در دوره‌های ضمن خدمت است که ۸۸/۷۷ درصد از دبیران با دعوت از چنین افرادی موافق هستند و به‌این‌ترتیب افراد جوان‌تر از تجربه‌ی این‌گونه اساتید بهره می‌جویند و دبیران با سابقه‌تر با روش‌های نوین آشنا می‌شوند . فراهم آوردن وسایل مختلف کمک آموزشی نیز نقش عمده‌ای را در بهبود امر آموزش زبان به‌عهده دارد .

نقش مهم استفاده از نوارهای صوتی و تصویری در زبان‌آموزی انکارناپذیر است و خود این امر می‌تواند برای دانش‌آموزان مشوق و انگیزه‌ساز و برای دبیران تنوع و خلاقیت به‌همراه داشته باشد . علاوه بر استفاده از تجارب اساتید و سخنرانان مختلف در ارتباط هرچه بیشتر دبیران با یکدیگر و تبادل تجارب موفق می‌تواند یک راه کوتاه و اقتصادی برای رسیدن به‌هدف باشد ، بنابراین همان‌گونه که جلسات گردهمایی دبیران در سطح استان هم نشان می‌دهد ، معمولاً حضور دبیران زن در این مجامع چشمگیرتر از دبیران مرد است و نتایج این تحقیق هم نشان داده است که دبیران زن بیشتر از دبیران مرد از شیوه‌های مختلف آموزشی مدد می‌جویند و حساسیت بیشتری را در به‌کارگیری این شیوه‌ها از خود نشان می‌دهند .

علت این امر را می‌توان در تفاوت بین دانش‌آموزان دختر و پسر در انگیزه‌ی یادگیری و نظم و حضور کلاسی و یا در تفاوت بین دبیران مرد و زن در علاقه و رضایت شغلی و انگیزه برای پیشرفت و بهبود شغلی جستجو کرد . علت دیگر شاید میزان ساعاتی باشد که دبیران در هفته مشغول تدریس هستند و تقسیم انرژی برای کار در طی هفته باشد . حضور در مجامع گردهمایی دبیران و ارتباط با گروه همکاران و آشنایی با روش‌های به‌کار برده شده توسط آنان نیز بی‌تأثیر نمی‌تواند باشد .

با توجه به‌شرایط موجود یعنی محتوای کتاب ، نوع ارزشیابی ، ساعات اختصاص یافته به‌کتاب‌های درسی و عوامل دیگر ، مدرک تحصیلی دبیران نقش قابل توجهی را در به‌کارگیری شیوه‌های تدریس بازی نمی‌نماید و شاید حتی دبیران با تسلط بیشتر به زبان

انگلیسی و محتوای کتاب‌های نیز امکان به‌کارگیری عملی از اندوخته‌های عملی خود را ندارند . از سوی دیگر نتایج این پژوهش اهمیت تجربه در تدریس را برای ما خاطر نشان می‌سازد ، زیرا علاوه بر دوره‌های ضمن خدمت ، هرچند وقت یک‌بار تشکیل جشنواره‌های تدریس فرصت ارائه روش‌های جدید و مؤثر و معرفی افراد موفق در تدریس و بهره‌گیری دیگر دبیران از آنان را فراهم می‌سازد . در زمینه‌ی غنی‌سازی پشتوانه‌ی محتوای علمی دبیران که خود پایه و اساس عملی به‌کارگیری موفق و مؤثر روش‌های تدریس می‌باشد ، معرفی کتاب‌های جدید و برگزاری دوره‌های ضمن خدمت غیر حضوری از دیگر موارد مورد استقبال دبیران می‌باشد .

پیش‌نهادهای :

راه حل‌های ارائه شده در این پژوهش از جمله اهدافی هستند که دسترسی به‌آنها و انجام عملی آن‌ها بسیار آسان و قابل اجراست . این امر با برنامه‌ریزی و هماهنگی بین برنامه‌ریزان ، مؤلفان کتاب‌های درسی ، ادارات کل و ادارات مناطق ، سرگروه‌های درسی و دبیران امکان‌پذیر است .

□ آنچه که در وهله‌ی اول باید به‌آن اشاره شود ، هماهنگی بین تهیه و تدوین مطالب ، شیوه‌های تدریس و شیوه‌های ارزشیابی است . متأسفانه این هماهنگی در حال حاضر در نظام آموزش انگلیسی کشور چشم‌گیر نیست . برای مثال کتاب‌های دبیرستان براساس یک‌سری پیشرفت‌های عملی آموزش زبان تهیه می‌شود . برای تدریس این مطالب از شیوه‌های مورد نظر مؤلفان محترم استفاده نمی‌شود و مطالب یاد گرفته شده به‌شکل خیلی سنتی‌تر مورد سنجش قرار می‌گیرد . به‌طور اخص نقش‌های زبانی در کتاب‌های درسی گنجانده می‌شود، ولی در تدریس آن‌ها از شیوه‌ی ترجمه استفاده می‌شود و دانش‌آموزان از طریق آزمون‌های چند گزینه‌ای سنجیده می‌شوند ، مطمئناً نتیجه‌ی به‌دست آمده نمی‌تواند مطلوب باشد و نباید ادعا کرد که زبان‌آموزان پیشرفت نکرده‌اند .

□ گروه‌های درسی یکی از پدیده‌های بسیار ضروری و مفید برای تمامی درس‌ها است . اگر گروه‌ها به‌درستی و یا برنامه‌ریزی صحیح هدایت شوند می‌توانند پل ارتباطی بسیار مؤثری بین

سیاست‌گذاران و متخصصین آموزش زبان از یک طرف و دبیران مدارس راهنمایی و دبیرستان از طرف دیگر باشند .

به‌طور کلی برگزاری سمینارهای بازآموزی ، ارسال خلاصه مقالات علمی و مفید، برگزاری کارگاه‌های آموزشی در زمینه‌های مختلف تدریس ، تهیه‌ی مطالب ، بررسی کتاب‌های درسی، آزمون‌سازی و فعالیت‌های مفید دیگر از جمله مواردی هستند که می‌توان به‌سرگروه‌ها ارائه و از طریق آنان به‌دبیران منتقل نمود . از طرف دیگر سرگروه‌ها می‌توانند با برپایی جلسات عمومی نظرها و پیشنهادها و کارهای عملی دبیران را جمع‌آوری و با حضور متخصصان آن‌ها را بررسی نموده و نتایج را مجدداً در اختیار دبیران قرار داد .

□ ادارات کل و ادارات مناطق و مسؤولین مربوطه نیز می‌تواند بسیاری از موانع و مشکلات از جمله : آگاه نمودن مسؤولین مستقیم دوره‌ی متوسطه با انواع روش‌ها و تکنیک‌ها ، نوع آزمون رایج در درس زبان ، هدایت گروه‌های درسی و تنظیم نرم دانش‌آموزی هر کلاس را حل نمایند .

□ مدارس و مدیران نیز نقش زیادی در جهت رفع بعضی از مشکلات موجود دارند از جمله با تشکیل کلاس‌های آموزش خانواده و با حضور والدین ، دبیران و حتی خود دانش‌آموزان در جهت دادن آموزش و آگاهی اقدام نمایند .

□ در جامعه‌ی ما نقش رسانه‌های گروهی مخصوصاً رادیو و تلویزیون در آموزش و ایجاد انگیزه بسیار اساسی است و لازم است با تشکیل برنامه‌ها و جلسات گفتگو با متخصصین زبان اقدام شود . یکی از مسائل بسیار مهمی که در چند سال اخیر رواج پیدا کرده و هنوز اکثر دبیران از آن اطلاع کافی ندارند ، طرح اقدام پژوهی و معلم پژوهنده است . اگر هر معلمی یک محقق باشد و کلاس خودش را یک جامعه‌ی تحقیق بداند می‌تواند بسیاری از مسائل را از طریق علمی آزمایش نموده و بعد مشکلات را مرتفع نماید .

سیاست آموزش و پرورش باید به‌سمت و سویی باشد که دبیران را به‌عنوان یک فرد اهل مطالعه و تحقیق پرورش دهد . آنان باید که اصول و پایه‌های نظری را مرور کرده ، بیاموزند و عملاً در کلاس تجربه نمایند و نتیجه و کارآیی را به‌صورت ملموس و عینی مشاهده نمایند . اگر هر معلمی یک پژوهشگر فعال باشد دیگر چندان هم وابسته به یک منبع اطلاعاتی قوی‌تر و سخنران و استاد

مغرب نمی‌باشد و خود با مدد جستن از مطالعات و یافته‌های خود با توجه به‌شرایط جغرافیایی ، اجتماعی ، اقتصادی و فرهنگی دانش‌آموزان خود ، بهترین و کارآمدترین روش‌ها را یافته و به‌کار می‌بندند .

البته این امر مستلزم حمایت مسؤولین آموزشگاهی و اداری از دبیران خلاق و فعال می‌باشد. باید این نکته را در نظر گرفت که زبان‌آموزی امری وقت‌گیر و متفاوت از دیگر مطالب درسی است و بنابراین روش‌ها و وسایل به‌کار گرفته در این درس با دیگر دروس تا اندازه‌ای متفاوت می‌باشد و فرایند یادگیری نیز به‌سهولت و یک‌نواختی دیگر دروس نبوده و احتیاج به زمان تمرین و تشویق دارد .

شوق دیدار

«همای شیرازی»

شب‌های هجر بود دلی هم‌نفس مرا

آن‌هم کنون نماند بپر یک‌نفس مرا

دنبال دل به بادیه نالم چنان ضعیف

تا ماندگان کنند خیال جرس مرا

زنجیرها نهاد ز زلف تو عاقبت

دست جنون به‌پای دل بلهوس مرا

زاهد به حور و کوثر و باغ بهشت شاد

ساقی و جام و گوشه‌ی میخانه بس مرا

از بسکه دل فتاده به‌پای سمند تو

یکره نبود بر سر دل دسترس مرا

جستم اگر ز دام تو زین تنگ‌دل مباش

بازآورد به‌گوی تو شوق قفس مرا

دیدم «هما» نماند بسر روز واپسین

جز غم ز دوستان کهن هیچ‌کس مرا

شماره ۱۳

بهار

۱۳۸۱

